

grote inspanning van de gebruiker. Het lijkt erg op het zoeken van het juiste huisadres in een nieuwbouwwijk met veel groen. Drie onderdelen van de inhoud lopen door elkaar. Zo wordt het leven van Hosper in zeven hoofdstukken besproken, maar in elk daarvan staat op paarse bladzijden een van zijn projecten of inspiratiebronnen. Opnieuw volgen vanaf bladzijde 115 nu wat gedetailleerder besproken projecten. Een summary, notenapparaat, bibliografie en register sluiten het boek af. De lezer krijgt het niet gratis, maar wat hij krijgt is boeiend.

Adriaan M. J. de Kraker

Yong Mun Cheong, *The Indonesian revolution and the Singapore connection 1945-1949* (Verhandelingen van het Koninklijk instituut voor taal-, land- en volkenkunde CCII; Leiden: KITLV press, 2003, xvi + 210 blz., €25,-, ISBN 90 6718 206 0).

Met het oog op een mogelijke mislukking van de Ronde Tafel Conferentie (RTC) waar eind 1949 de voorwaarden werden uitonderhandeld omtrent de overdracht van de Indonesische soevereiniteitsoverdracht, had de Nederlandse regering een omvangrijk rapport samengesteld om de wereld te tonen hoe onbetrouwbaar de republiek Indonesië was en welke slinkse wegen zij bewandelde in het conflict met het moederland. Centraal daarin stonden de door het republikeins bestuur geëntameerde en gesanctioneerde illegale contacten met het op een steenworp afstand gelegen Britse Singapore. Het betrof hier met name smokkelactiviteiten. Grote hoeveelheden opium en andere contrabande goederen die fortuinen vertegenwoordigden, werden buiten de Nederlandse autoriteiten aan veelal Chinese handelaren verkocht om deviezen, wapens en andere noodzakelijke middelen te verkrijgen om de Republiek overeind te houden. Doordat de RTC slaagde heeft het document nooit het licht gezien, maar het bestaan ervan en vooral de inhoud mogen typerend genoemd worden voor de importantie van de republikeinse contacten met Singapore. De Nederlandse autoriteiten maakten zich grote zorgen om deze zogeheten 'Singapore connection', en terecht. Niet alleen was deze verbinding financieel van groot belang voor de Republiek, ook politiek was zij dat. Singapore was middels het Indonesia Office welhaast de belangrijkste vooruitgeschoven diplomatieke post van Djokja. Vanuit Singapore (als uit tal van andere steden) werd de internationale gemeenschap bewerkt om steun te verlenen aan de zaak van de Indonesische vrijheidsstrijd. Kortom, de 'Singapore connection' vormde een cruciale levensader voor de Republiek. De Singaporese historicus Yong Mun Cheong nu heeft al de politieke en daarmee vaak hand in hand gaande clandestiene republikeinse banden met Singapore bestudeerd. Evenals zijn al weer uit 1982 daterende boek over luitenant-gouverneur-generaal H. J. van Mook is ook deze publicatie een belangrijke studie. Aan de hand van met name Nederlandse bronnen — waarbij hij opvallend genoeg geen kennis heeft gehad van het bovengenoemde document — heeft hij op minutieuze wijze een tot nu toe onderbelicht facet van de Indonesische dekolonisatiestrijd uit de doeken gedaan. Hoewel Yong zich een onpartijdig man toont, verbloemt hij zijn sympathie voor hetgeen van republikeinse zijde ook in Singapore gepresteerd werd niet. Niet voor niets noemt hij de jaren 1945-1949 in dit opzicht 'a time of heroic achievement.'

Yongs onderzoek getuigt niet alleen inhoudelijk van grote klasse, zij wekt ook des te meer bewondering omdat de activiteiten doorgaans in het geheim plaatsvonden, hetgeen de reconstructie des te problematischer maakt. Hij is er goed in geslaagd een beeld op te roepen van de veelal uiterst moeizame, inefficiënte en altijd door geldgebrek geplaagde pogingen van de in Singapore vertoevende republikeinse belangenbehartigers om de zaak van hun ideaal te die-

nen. Ondanks de aanvankelijk opvallend terughoudende opstelling van de plaatselijke Britse autoriteiten (waarbij men zich overigens kan afvragen of dit een politieke achtergrond had zoals Yong suggereert of domweg voortkwam uit politieel onvermogen alle onoirbare republikeinse smokkelactiviteiten te bestrijden), waren mislukkingen eerder regel dan uitzondering. Yong schetst hoe moeizaam het voor de door hem uitvoerig uitgelichte republikeinse diplomaten, journalisten en handelaren en andere Indonesische representanten was om hun weg te vinden en taak te vervullen in een door corruptie geteisterde stad die van oudsher bekend stond als een Eldorado voor smokkelaars, avonturiers en ander gespuis. Hij laat zien hoe groot het gebrek was aan coördinatie tussen alle republikeinse activiteiten in Singapore en hoezeer de gezamenlijke Indonesische interesses werden ondermijnd door amateurisme, naijver, eigenbelang en persoonlijke rivaliteit alsook ideologische tegenstellingen, om nog maar niet te spreken van de steeds succesvollere Nederlandse pogingen het republikeinse doen en laten er onmogelijk te maken. Al met al heeft Yong pioniersarbeid verricht en daarvoor kan hij niet genoeg geprezen worden. De enige kanttekening is dat hij van een zo spannend onderwerp als het onderhavige geen opwindender boek heeft gemaakt. Yong werkt zoals het een serieus historicus betaamt. Precies, gedegen, maar — helaas — ook een beetje droog.

Hans Meijer

B. Hogenkamp, *De documentaire film 1945-1965. De bloei van een filmgenre in Nederland* (Beeldcultuur in Nederland II; Rotterdam: Uitgeverij 010, 2003, 316 blz., ISBN 90 6450 523 3).

In 1960 won Bert Haanstra als eerste Nederlander een Oscar, voor zijn korte documentaire film *Glas*. Het was een hoogtepunt in de internationale erkenning voor de kwaliteit van de Nederlandse documentaire film, die eerder al tot bekroningen op het filmfestival van Cannes had geleid. Het tweede deel van Bert Hogenkamps inventarisatie van de Nederlandse documentaire film is gewijd aan deze naoorlogse hoogtij-jaren. Met overheidssubsidie of in opdracht van het bedrijfsleven (ook *Glas* was een bewerkte versie van een bedrijfsfilm) werd een groot aantal documentaires geproduceerd, waarvan vele gewijd waren aan de nieuwe industriële bedrijvigheid, de wederopbouw en de strijd tegen het water. Hollands Glorie, kortom. De tekst behandelt chronologisch alle tussen 1945 en 1965 door Nederlanders gemaakte film-documentaires van enige betekenis, met als begin- en eindpunt films die onder bijzondere omstandigheden geschoten zijn: tijdens de Hongerwinter en rond het huwelijk van Beatrix en Claus in 1966. Louis van Gasterens *Omdat mijn fiets daar stond* lijkt een nieuw tijdperk in te luiden waarin documentaires niet langer in de bioscoop, maar thuis voor de buis worden bekeken.

Net zoals in het eerste, reeds in 1988 verschenen deel over de periode 1920-1940, besteedt Hogenkamp ruime aandacht aan de productionele kant van het filmbedrijf: organisatie, financiering, techniek en distributie. Ook de ontwikkeling van het bioscoopjournaal komt in een afzonderlijk hoofdstuk aan de orde. Voorts gaat Hogenkamp in op de ontvangst door de films, zowel door critici als door het publiek. Zo oordeelde Charles Boost in 1953 in het tijdschrift *Filmforum* nogal kritisch over *Bruin goud*, door Louis van Gasteren gemaakt in opdracht van de cacao-fabriek Van Houten: 'Volledigheid kan een deugd zijn, maar in dit geval betekent zij duidelijk een op de proef stellen van het geduld.' Het is alsof Boost oordeelt over het boek waarin hijzelf figureert, want een streven naar volledigheid is zowel de belangrijkste kwaliteit